

research
solutions
strategy

Realizacja badania ilościowego
(CAWI 65) wspomaganego telefonicznie,
na populacji ośrodków wsparcia
ekonomii społecznej, w ramach projektu
badawczego „EStakada – synchronizacja
ekonomii społecznej na poziomie kraju”

RAPORT
KOŃCOWY
Kwiecień 2025

Zamawiający:
Instytut Pracy
i Spraw Socjalnych
(IPiSS)

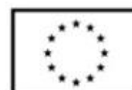

ASMRESEARCH.PL

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Zamawiający:

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS)

ul. Bellottiego 3B

01-022 Warszawa

Autorzy:

Ewelina Dąbrowska-Nowak

Justyna Romanowska-Zapart

dr Maria Kotkiewicz

Aneta Gierowska

Marek Skrzyński

Katarzyna Okupska

Kamila Stefaniak

Wiktoria Świat

dr Joanna Syrda

Malwina Malczewska

Małgorzata Walczak-Gomuła

Redakcja merytoryczna:

dr Agata Skalec-Ruczyńska (IPiSS)

Weryfikacja danych i wykresów:

Eliasz Czułada (IPiSS)

Kutno, kwiecień
2025

Wykonawca:

ASM Research Solutions Strategy Sp. z
o.o.

ul. Grunwaldzka 5

99-301 Kutno

tel.: + 48 24 355 77 00

e-mail: sekretariat@asmresearch.pl

asmresearch.com.pl / neurodata.pl

Spis Treści

1.	Informacja o badaniu i zastosowana metodologia	5
2.	Charakterystyka badanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.....	5
3.	Wyniki badania	8
3.1.	Podmioty współpracujące z Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej	8
3.2.	Ocena działania i oferty Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.....	12
3.3.	Potrzeby i wyzwania podmiotów ekonomii społecznej/ przedsiębiorstw społecznych	14
3.4.	Zainteresowanie ofertą Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej	18
3.5.	Potencjalne obszary rozwoju Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej.....	25
3.6.	Przepisy prawne ograniczające działanie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej	27
4.	Wnioski	29

1. Informacja o badaniu i zastosowana metodologia

Badanie zostało zrealizowane na potrzeby projektu „Estakada – synchronizacja ekonomii społecznej na poziomie kraju” realizowanego przez Departament Ekonomii Społecznej MRPiPS, Główny Urząd Statystyczny, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie oraz Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Badanie ma posłużyć do zaplanowania polityk publicznych adresowanych do podmiotów ekonomii społecznej (PES), w tym w szczególności przedsiębiorstw społecznych (PS), oraz Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) uwzględniających ich potrzeby oraz potencjał.

Badanie zostało podzielone na dwie części, w których zostały objęte dwie grupy respondentów:

- ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES)
- przedsiębiorstwa społeczne (PS)

W niniejszym raporcie prezentowane są dane z badania przeprowadzonego wyłącznie wśród ośrodków wsparcia ekonomii społecznej. Badanie miało charakter ilościowy i zrealizowane zostało techniką CAWI (*Computer Assisted Web Interview*) na próbie 57 OWES, spośród 65 funkcjonujących w momencie jego rozpoczęcia. Brakujące 8 OWES z populacji odmówiło udziału w badaniu ze względu na brak czasu, brak dostępności osoby decyzyjnej/z wiedzą merytoryczną lub wielokrotny brak kontaktu pod wskazanym numerem. W każdym z województw zrealizowano minimum 2 ankiety.¹ Pomimo trudności z dotarciem do respondentów i konieczności wielokrotnego kontaktu, badanie przebiegło sprawnie, a uzyskane dane cechują się wysoką jakością.

Raport obejmuje charakterystykę badanych OWES, analizę danych oraz wnioski końcowe. Dane przedstawiono zbiorczo, a tylko w wybranych przypadkach – w przecięciu na OWES prowadzone samodzielnie i w partnerstwie. Dane z pozostałych kryteriów bądź kumulowały się w jednej kategorii (w przypadku długości prowadzenia działalności dominowały OWES o ponad sześcioletnim stażu)² bądź były zbyt rozproszone (w przypadku województw), dlatego przyjęto perspektywę analityczną umożliwiającą możliwie szeroki ogląd badanych zjawisk.

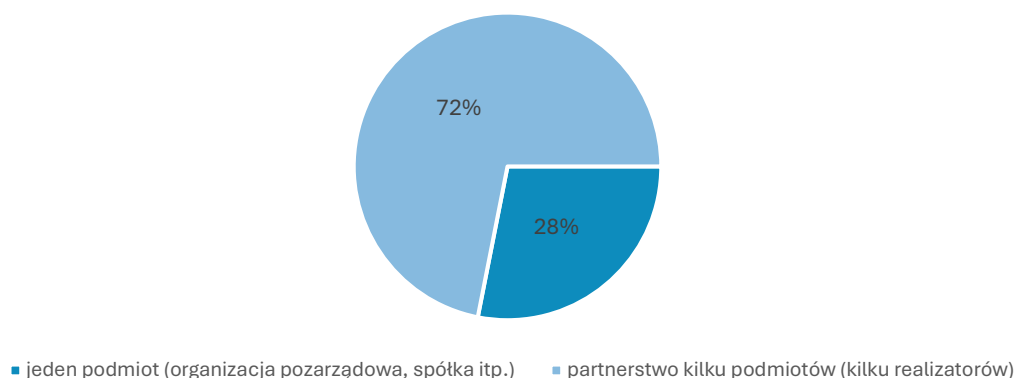
2. Charakterystyka badanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

W badaniu wzięło udział łącznie 57 OWES. Jeżeli chodzi o formę ich prowadzenia to większość próby, bo 72%, stanowiły partnerstwa składające się z kilku realizatorów. Pozostałe 28% to pojedyncze podmioty, takie jak organizacje pozarządowe, spółki i inne jednostki realizujące projekty samodzielnie.

¹ Z wyjątkiem woj. zachodniopomorskiego, w którym funkcjonuje 1 OWES.

² Rozkład próby ze względu na staż prowadzenia OWES wyglądał następująco: mniej niż rok – 4 obserwacje, 1-2 oraz 3-4 lata – po jednej obserwacji, 5-6 lat – 0 obserwacji, powyżej 6 lat – 51 obserwacji.

Wykres 1. Forma prowadzenia działalności Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (dalej: OWES)³

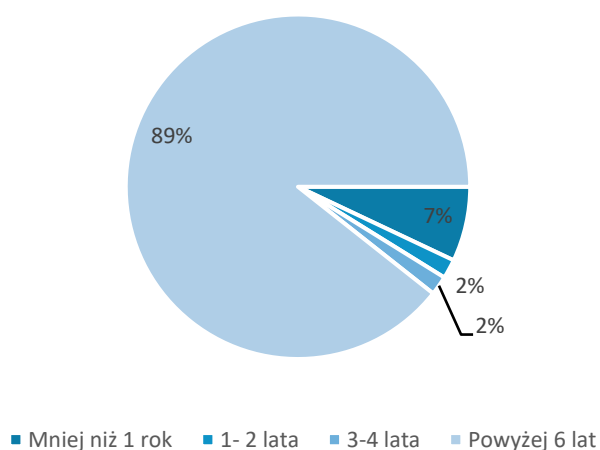

P1: Czy Państwa Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (dalej: OWES) jest prowadzony przez: a) jeden podmiot, b) partnerstwo kilku powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

Zdecydowana większość badanych podmiotów (89%) prowadzi OWES od ponad 6 lat, co świadczy o ich dużym doświadczeniu w realizacji tego typu działań. Jedynie niewielki odsetek respondentów wskazał krótszy czas funkcjonowania: 7% działa krócej niż rok, natomiast po 2% stanowią podmioty funkcjonujące od 1 do 2 lat oraz od 3 do 4 lat.

Wykres 2. Okres prowadzenia działalności OWES

P2: Ile lat prowadzi Państwo OWES?

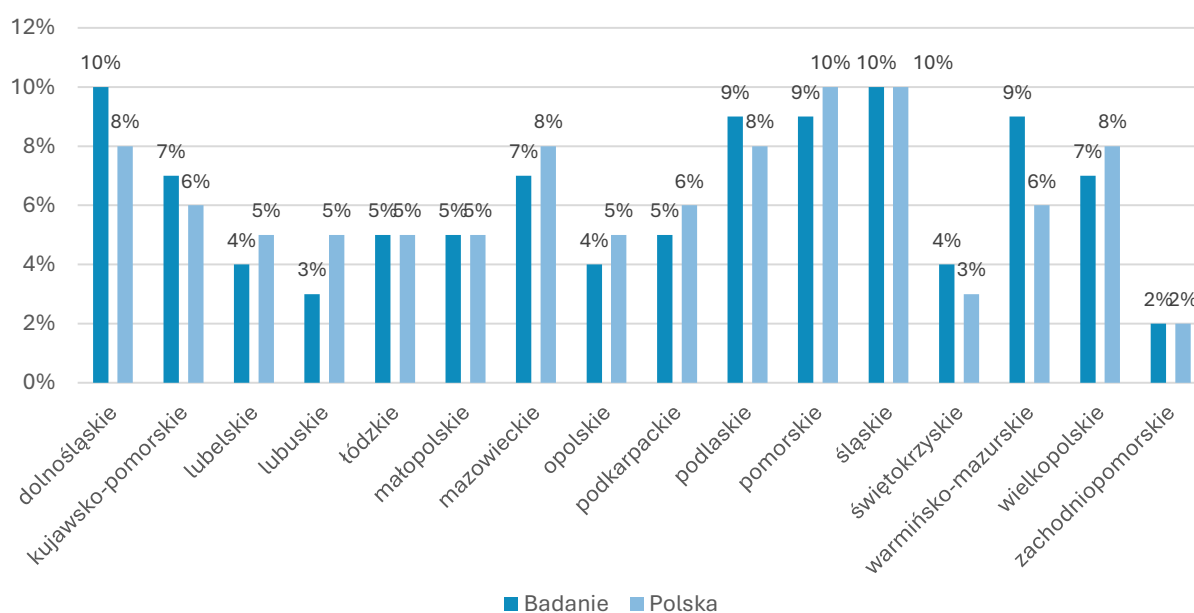
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

OWES biorące udział w badaniu funkcjonują we wszystkich województwach w Polsce, przy czym ich rozmieszczenie jest zróżnicowane. Największy odsetek badanych podmiotów działa w województwach dolnośląskim i śląskim (po 11%), a następnie w podlaskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim (po 9%). Po 7% OWES funkcjonuje w województwach kujawsko-pomorskim, mazowieckim i wielkopolskim. Mniejszy udział mają województwa łódzkie, małopolskie i podkarpackie (po 5%) oraz lubelskie, lubuskie, opolskie i świętokrzyskie (po 4%). Najmniej reprezentowane jest województwo zachodniopomorskie, w którym działa 2% badanych OWES (co stanowi 1 ośrodek).

³ W przypadku danych ogólnopolskich jednopodmiotowych OWES jest 35% (na podstawie <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/co-robimy/akredytacja-i-status-owes/wykaz-akredytowanych-owes/> [28.04.2025 r.]

Rozkład procentowy badanych OWES według województw wykazuje pewne różnice względem rzeczywistego rozkładu dla Polski. Największa zgodność występuje w województwie śląskim, gdzie oba udziały wynoszą po 11%. W województwie dolnośląskim oraz warmińsko-mazurskim udział badanych jest wyższy (odpowiednio 11% i 9%) niż ich rzeczywisty udział w Polsce (8% i 6%). Z kolei w województwach mazowieckim i pomorskim udział OWES w badaniu (7% i 5%) jest niższy niż w rzeczywistości (8% i 10%). W większości pozostałych województw różnice są niewielkie, zazwyczaj wynoszą 1–2 punkty procentowe, co wskazuje na stosunkowo dobrą reprezentatywność próby, choć z lekką nadreprezentacją niektórych regionów, zwłaszcza dolnośląskiego i warmińsko-mazurskiego, oraz nadreprezentacją pomorskiego.

Wykres 3. Reprezentacja badanych OWES w województwach

P3: W jakim województwie funkcjonuje Państwa Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (dalej: OWES)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI oraz Wykazu akredytowanych OWES⁴, $N_1=57$, $N_2=63$

⁴ <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/co-robimy/akredytacja-i-status-owes/wykaz-akredytowanych-owes/> [28.04.2025 r.]

3. Wyniki badania

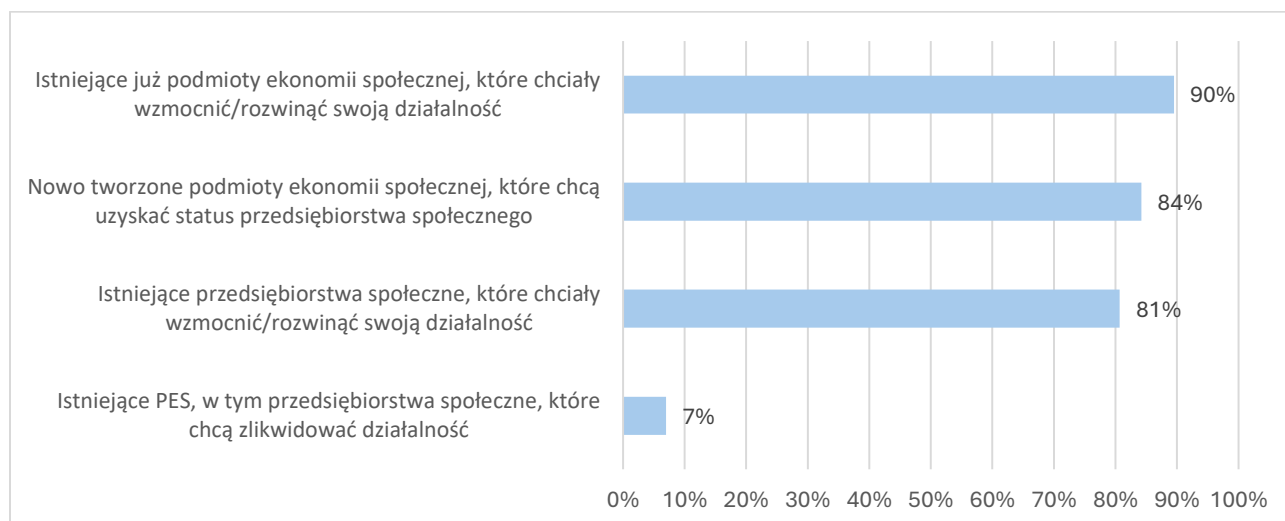
3.1. Podmioty współpracujące z Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej

3.1.1. Charakterystyka podmiotów współpracujących z OWES

Z oferty OWES najczęściej korzystają istniejące podmioty ekonomii społecznej (90%), nieco rzadziej nowo powstające PES, które planują uzyskać status PS (84%) oraz przedsiębiorstwa społeczne już funkcjonujące (81%). Stosunkowo często z pomocy korzystają podmioty w trakcie przekształcania się w PS, co może świadczyć o potrzebie intensywniejszego wsparcia w tym etapie rozwoju.

Różnice w częstotliwości korzystania z oferty OWES przez trzy główne grupy podmiotów są niewielkie, na tle których wyraźnie wyróżniają się PES i PS planujące likwidację działalności (7%). Zgłaszają się one po wsparcie sporadycznie, co może wynikać z prostszej procedury zamknięcia lub braku świadomości dostępnych usług. Jednocześnie analiza nie wskazuje, by istniało zapotrzebowanie na tego typu wsparcie (zob. wykresy 14, 15).

Wykres 4. Rodzaje podmiotów najczęściej korzystających ze wsparcia OWES

P4: Jakiego rodzaju podmioty najczęściej korzystają ze wsparcia Państwa OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

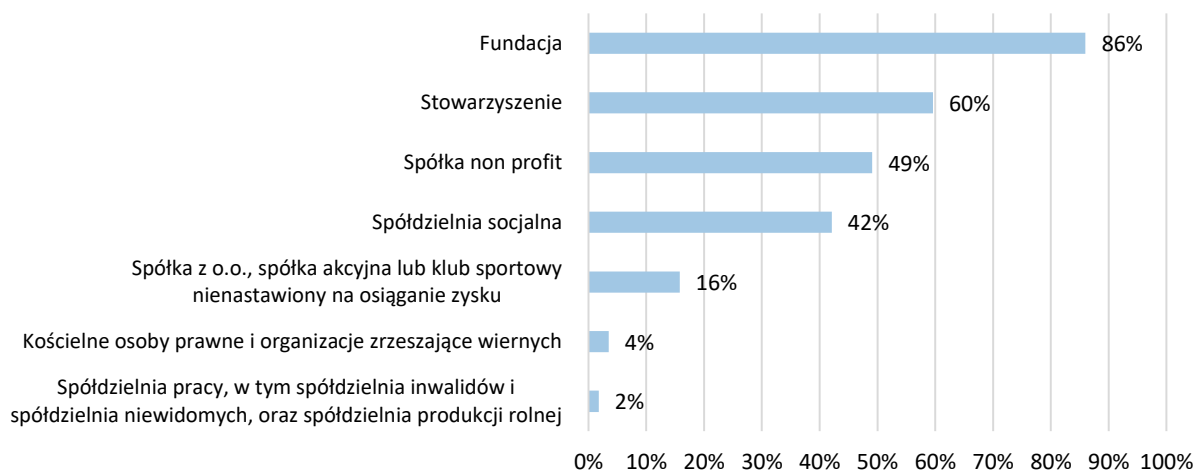
Najczęściej z oferty OWES korzystają fundacje (86%), a następnie stowarzyszenia (60%), spółki non-profit (49%) i spółdzielnie socjalne (42%).

Porównanie danych z badania OWES z informacjami GUS ujawnia odmienną strukturę form prawnych PES. Podczas gdy w ogólnej populacji dominują stowarzyszenia (33%), w niniejszym badaniu najczęściej występują fundacje (86%), a stowarzyszenia zajmują dopiero drugie miejsce (60%). Zwraca uwagę również wysoki odsetek spółek non profit i spółdzielni socjalnych, których udział w całej populacji PES według GUS jest stosunkowo niewielki.⁵ Z kolei, wśród samych PS w Polsce najliczniejszą grupę stanowią organizacje pozarządowe (47%) – w tym 36% to fundacje, a 11% stowarzyszenia –

⁵<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/podmioty-ekonomii-spoecznej-w-2023-r-,23,2.html> [29.04.2025 r.]

następnie spółdzielnie socjalne (31%) oraz spółki akcyjne, spółki z o.o. i kluby sportowe nie działające dla zysku (łącznie 21%).⁶⁷

Wykres 5. Forma prawna funkcjonowania podmiotów korzystających z oferty OWES

P5: W jakiej formie prawnej najczęściej funkcjonują podmioty korzystające z oferty Państwa OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

3.1.2. Współpraca OWES z innymi podmiotami

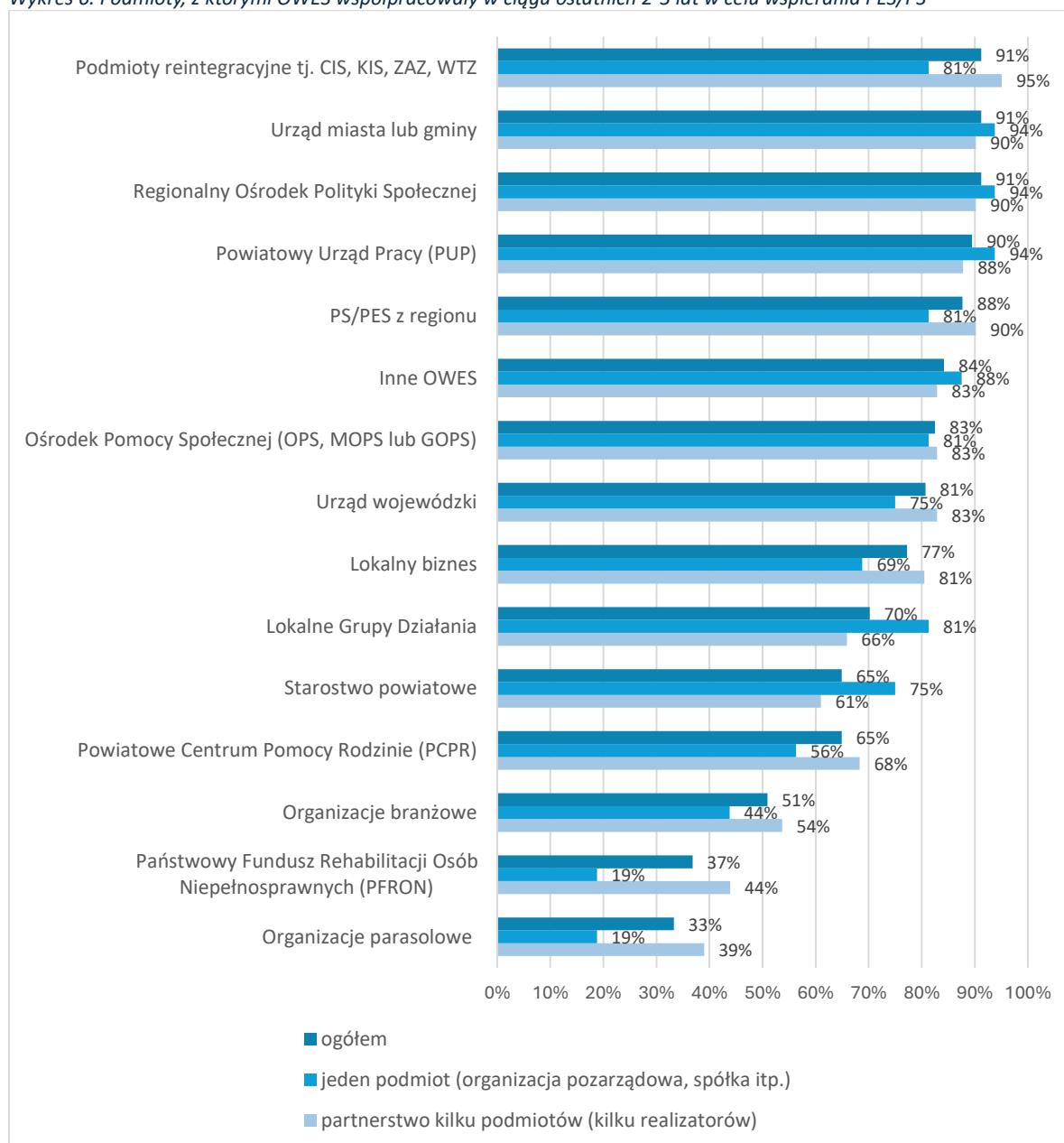
OWES współpracują z różnorodnymi instytucjami, z których najczęściej wskazywane (powyżej 80%) to podmioty reintegracyjne (91%), PS/PES z regionu (91%), urzędy miasta lub gminy (91%), ROPS (91%), PUP (90%), inne OWES (84%), urzędy wojewódzkie (81%) i ośrodki pomocy społecznej (83%). Wybierane instytucje to lokalne jednostki organizacyjne miejskie/gminne/wojewódzkie (powiatowe/rządziej) oraz te działające w obszarze ekonomii społecznej. Współpraca z nimi jest określona w ramach Standardów Działania OWES⁸. Rządziej podejmowane są działania z podmiotami biznesowymi i oddolnymi (powyżej 50%), a najrządziej z PFRON i organizacjami parasolowymi.

⁶ Obliczone na podstawie: https://rijs.mrips.gov.pl/RJPS/RU/start.do?id_menu=59 [06.05.2025 r.]

⁷ Pozostałe 1% łącznie stanowią: jednostki tworzące centra lub kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej oraz osoby prawne lub jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego i innych kościołów, i związków wyznaniowych.

⁸ <https://www.gov.pl/attachment/c9a8730f-f662-4311-a052-e11ee20cfdcc> [16.04.2025 r.]

Wykres 6. Podmioty, z którymi OWES współpracowały w ciągu ostatnich 2-3 lat w celu wspierania PES/PS

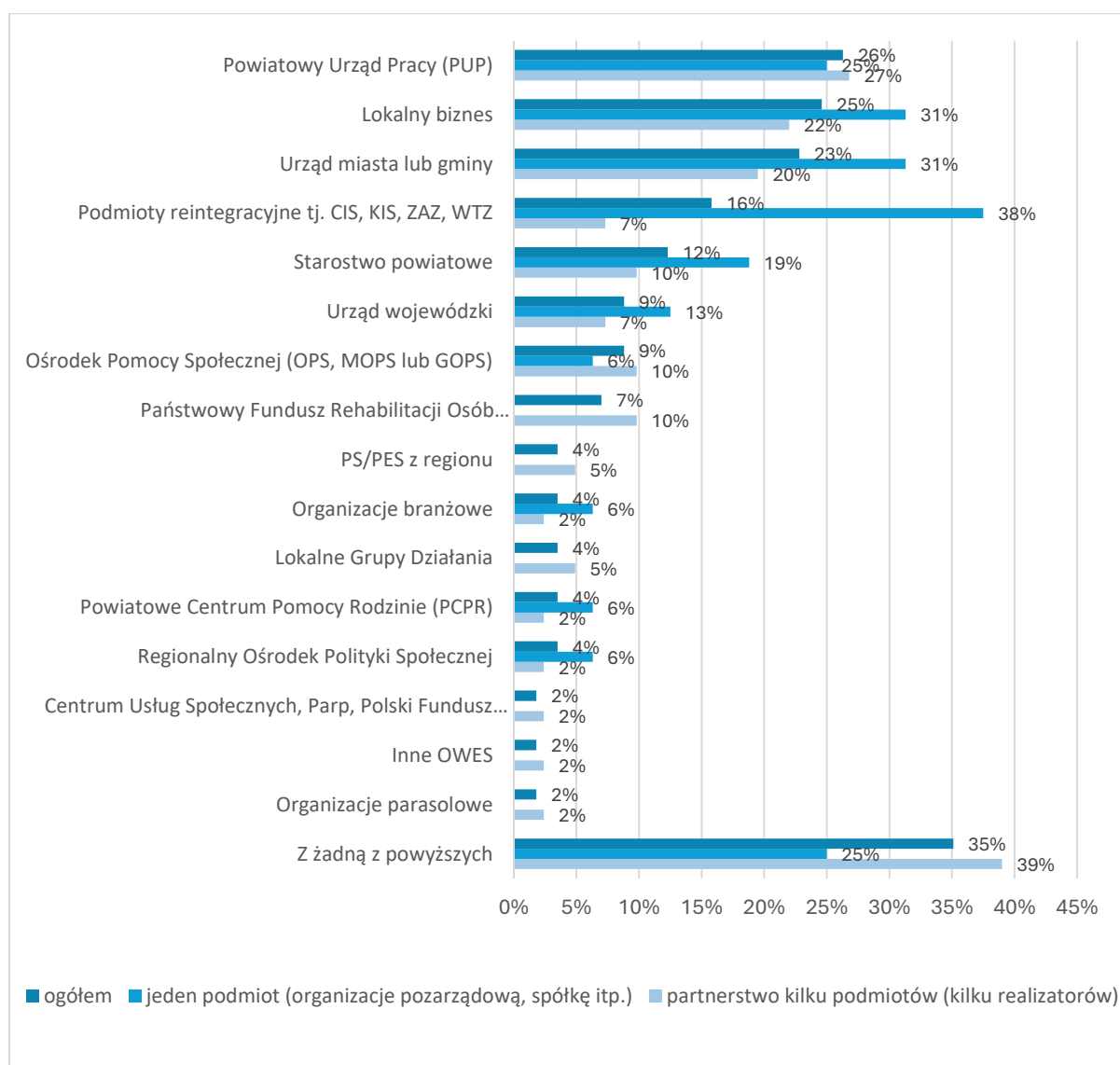
P6: Z jakimi podmiotami, instytucjami Państwa OWES współpracował w ciągu ostatnich 2-3 lat w celu wspierania PES/PS?
 Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

Mimo, że Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej podejmują współpracę z wieloma różnymi instytucjami, nadal możliwe jest poszerzenie tej aktywności. Rzeczywiście jednak, najczęściej przedstawiciele badanych OWES nie wskazywali żadnych organizacji, z jakimi chciałoby dodatkowo kooperować. Tę odpowiedź wskazywały częściej ośrodki prowadzone w formule partnerstwa. Wydaje się to zrozumiałe przez wzgląd, że w funkcjonowanie podmiotu już jest zaangażowanych kilku partnerów. Częściej to właśnie jednopodmiotowe OWES chciałyby ściślej współpracować. Konsolidowanie sił jest jednocześnie wzbogacaniem doświadczenia i kompetencji partnerów, a to może przynieść rezultaty w postaci udoskonalania działań i poszerzania obszarów aktywności. Najsilniejsza

różnica między OWES jedno i wielopodmiotowymi w chęci zacieśnienia współpracy uwidacznia się przy podmiotach reintegracyjnych. Zdecydowanie częściej zależy na tym organizacjom jednopodmiotowym (38%) niż działającym w partnerstwie (7%). Z wykresu 6. wynika, że OWES wielopodmiotowe częściej współpracuje z ośrodkami reintegracji (różnica 14%). Być może zatem ich wspólne działania są satysfakcjonujące i nie wymagają pogłębienia.

Z kolei instytucją, gdzie to właśnie OWES prowadzone w formule partnerów znacząco częściej życzyłoby sobie ściślejszej kooperacji, jest PFRON. Z wykresu 6. wynika, że ta współpraca już istnieje, jest także silniejsza niż w przypadku jednopodmiotowych ośrodków wsparcia. Zatem w tej sytuacji prawdopodobny jest wzrost świadomości działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w przypadku OWES prowadzonych przez partnerów. Partnerstwo oznacza także większe zasoby (mentalne, intelektualne, materialne), łatwiej zatem jest podejmować aktywność w nowych obszarach, jakim może być współpraca z PFRON.

Wykres 7. Instytucje, z jakimi OWES chciałyby nawiązać bardziej ścisłą współpracę w celu jak najlepszego wsparcia PES/PS

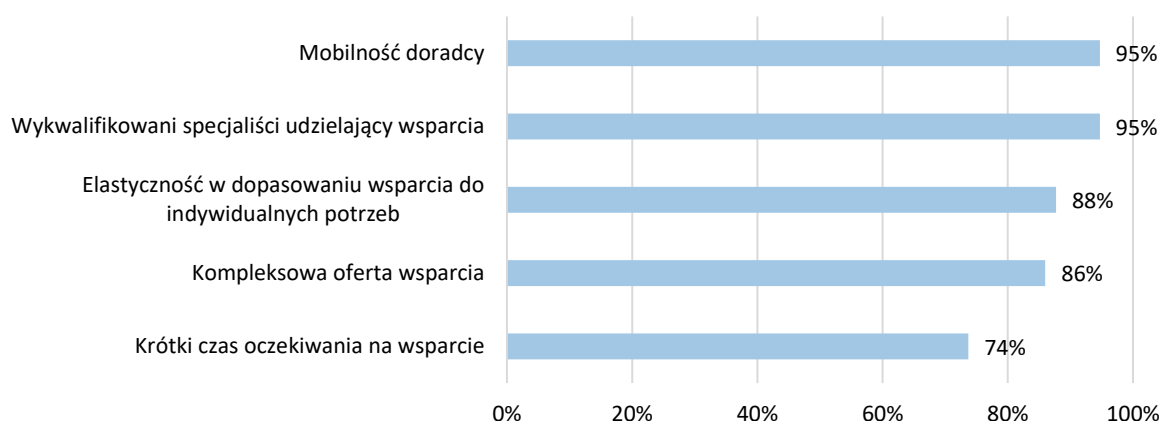
P7: Z jakimi instytucjami chciałoby Państwo nawiązać bardziej ścisłą współpracę w celu jak najlepszego wsparcia PES/PS z Państwa obszaru?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

3.2. Ocena działania i oferty Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Respondenci z OWES najczęściej wskazywali, że ich beneficjenci w ich ocenie szczególnie cenią sobie jakość kontaktu z doradcami – zarówno ich mobilność (95%), jak i wysokie kwalifikacje (95%). Świadczy to o przekonaniu pracowników OWES, że to właśnie eksperckie, bezpośrednie wsparcie stanowi kluczową wartość ich oferty. Bardzo wysoko oceniana jest również elastyczność w dopasowywaniu wsparcia do indywidualnych potrzeb (88%) oraz kompleksowość oferty (86%), co sugeruje, że OWES starają się działać w sposób całościowy i dostosowany do zróżnicowanych potrzeb PES. Nieco rzadziej wskazywany był krótki czas oczekiwania na wsparcie (74%), co może oznaczać, że choć jest to istotny element, nie dominuje on w postrzeganej wartości OWES – albo że jest wyzwaniem w realizacji.

Wykres 8. Najlepiej oceniane elementy działalności OWES

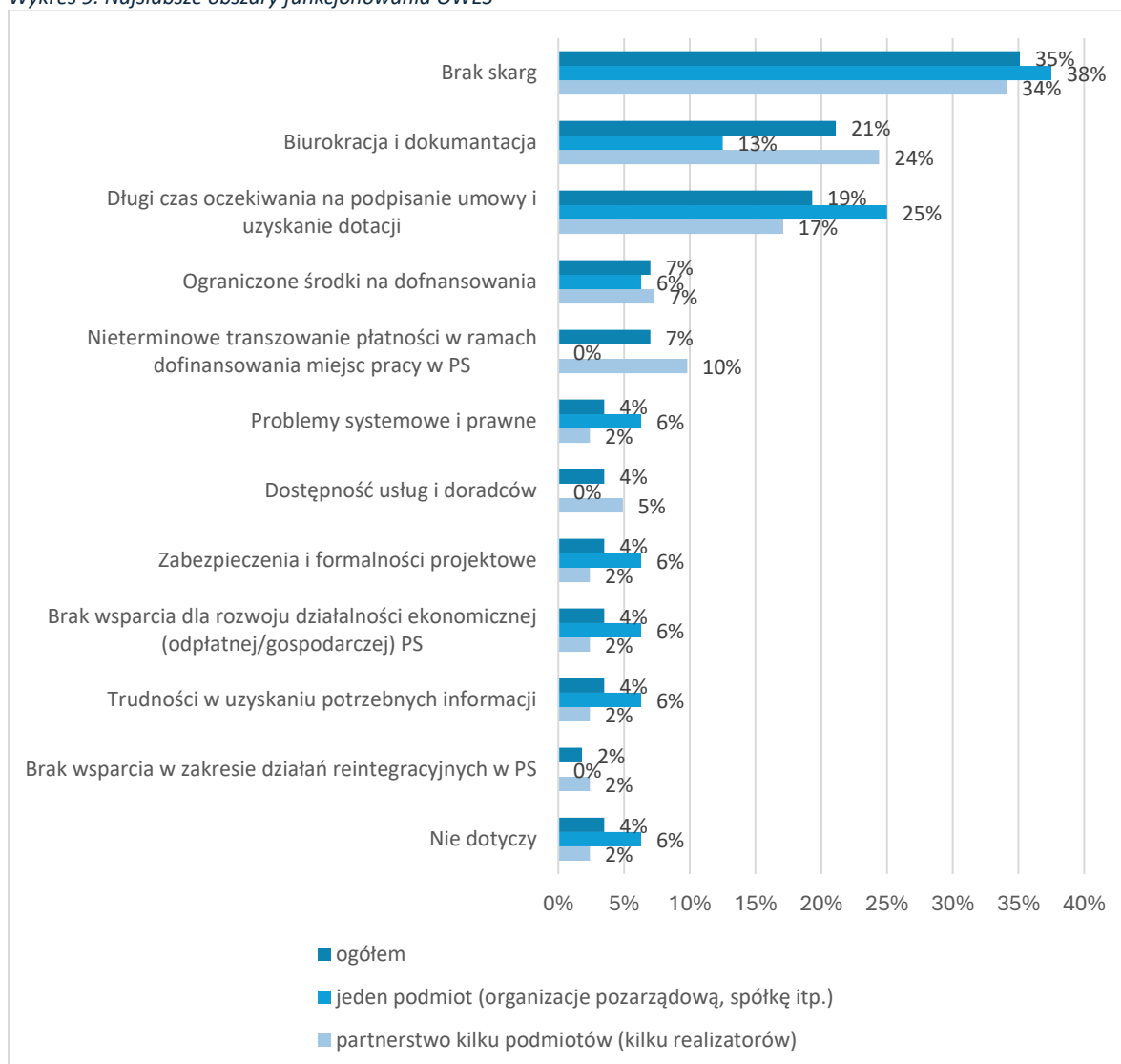
P8: Co najbardziej cenią sobie klienci Państwa OWES w jego działalności?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

Analiza słabych stron funkcjonowania OWES ujawniła dużą różnorodność problemów, choć aż 35% badanych nie wskazało żadnych obszarów wymagających poprawy, zgłaszanych przez klientów OWES. Najczęściej wymieniano niezadowolenie klientów z nadmiernej biurokracji i rozbudowanej dokumentacji (21%) oraz z długiego czasu oczekiwania na podpisanie umowy i wypłatę dotacji (19%) – szczególnie w przypadku OWES jednopodmiotowych (25% wobec 17% w partnerskich). Nieterminowe płatności wskazało 7% respondentów, przy czym problem ten nie występował w OWES jednopodmiotowych.

Nieco rzadziej wskazywano na brak wsparcia dla rozwoju działalności ekonomicznej PS (4% ogółu) – przy większej częstotliwości w OWES jednopodmiotowych (6%) niż partnerskich (2%). Brak pomocy w działaniach reintegracyjnych został wymieniony przez 2% respondentów, wyłącznie w OWES partnerskich. Respondenci z OWES mogli także wskazać następujące trudności zgłaszane przez ich klientów na temat funkcjonowania ich instytucji: niska jakość usług, niewystarczające wsparcie przy zakładaniu PS, niekompetencje pracowników czy kłopoty we współpracy z przedstawicielem OWES, jednak nikt się na to nie zdecydował.

Wykres 9. Najlepsze obszary funkcjonowania OWES

P9: Na co najczęściej narzekają klienci Państwa OWES jeśli chodzi o funkcjonowanie OWES?

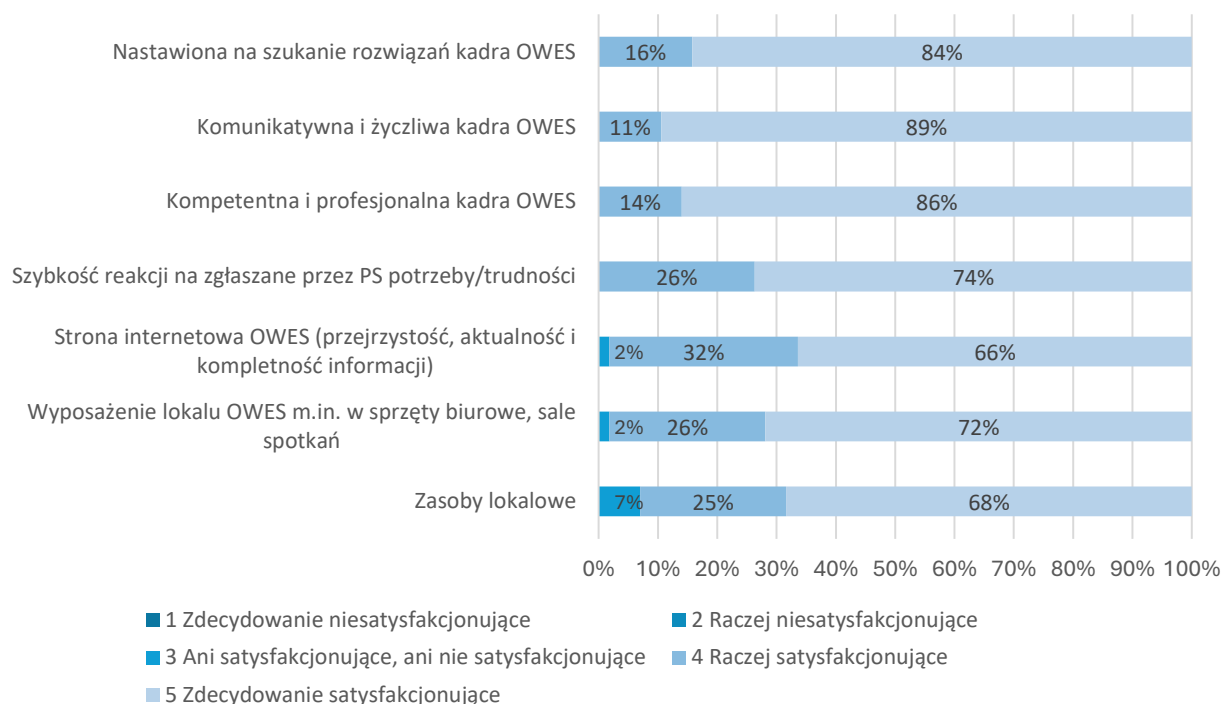
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

Analiza poziomu satysfakcji klientów OWES, w ich własnej opinii, z poszczególnych aspektów ich funkcjonowania, wskazuje na bardzo wysokie oceny we wszystkich badanych obszarach. W żadnej kategorii nie odnotowano odpowiedzi negatywnych („zdecydowanie niesatysfakcjonujące” ani „raczej niesatysfakcjonujące”), a odsetki odpowiedzi neutralnych były minimalne (maksymalnie 7%).

Największy poziom satysfakcji dotyczył zasobów związanych z kadrą OWES. Aż 90% respondentów z OWES oceniło, że w odbiorze współpracujących z nimi PES/PS jako „zdecydowanie satysfakcjonującą” oceniana jest ich komunikatywność i życzliwość personelu, a 86% – jego kompetencje i profesjonalizm. Równie wysoko oceniono nastawienie kadry na poszukiwanie rozwiązań (84% ocen zdecydowanie pozytywnych). Wysoko ocenione zostały również aspekty organizacyjne i infrastrukturalne: szybkość reakcji OWES na potrzeby PS (74% ocen zdecydowanie satysfakcjonujących), wyposażenie lokalu (72%) oraz przejrzystość i aktualność strony internetowej (67%). Najniższy, choć nadal wysoki odsetek ocen „zdecydowanie satysfakcjonujących” odnotowano w odniesieniu do zasobów lokalowych (68%). Ogółem według badanych przedstawicieli OWES ich klienci są wysoce zadowoleni z oferowanych warunków i jakości obsługi, szczególnie w zakresie kompetencji i postawy kadry.

Choć przedstawiciele OWES oceniają poziom satysfakcji swoich klientów bardzo wysoko – np. 90% z nich twierdzi, że PS są zdecydowanie zadowolone z komunikatywności i życzliwości kadry – to rzeczywiste opinie PS potwierdzają ten pozytywny obraz, ale w nieco niższym stopniu: ten sam aspekt wskazało 71% respondentów z PS. Różnice pomiędzy deklaracjami OWES a ocenami PS mieszczą się w przedziale od 13 do 19 punktów procentowych, co sugeruje, że OWES mogą częściowo przeceniać poziom zadowolenia swoich klientów.

Wykres 10. Ocena PES/PS poszczególnych aspektów funkcjonowania OWES

P10: Jak są oceniane przez PES/PS poszczególne aspekty funkcjonowania Państwa OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

3.3. Potrzeby i wyzwania podmiotów ekonomii społecznej/ przedsiębiorstw społecznych

Najczęściej wskazywaną przez respondentów OWES potrzebą PES, z którą zgłaszają się do OWES było pozyskanie środków na rozpoczęcie działalności jako PS (100%) oraz uzyskanie statusu PS (86%). Wysokie zapotrzebowanie dotyczyło także tworzenia planów reintegracyjnych (77%), pozyskiwania środków zewnętrznych (74%) i wsparcia prawnego (74%). Rzadziej zgłaszano kwestie związane z rozliczaniem dotacji (67%), współpracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem (65%) oraz relacjami z samorządem (63%). Około 65% OWES wskazało na zapotrzebowanie na przygotowanie oferty odpłatnej działalności, a 61% na wsparcie marketingowe. Najrzadziej zgłaszane potrzeby dotyczyły sieciowania PES/PS (49%) oraz rozwoju kompetencji zarządczych i wsparcia w wychodzeniu z nierentowności (po 40%).

Wykres 11. Najczęstsze potrzeby z jakimi zgłaszają się osoby i PES/PS do OWES

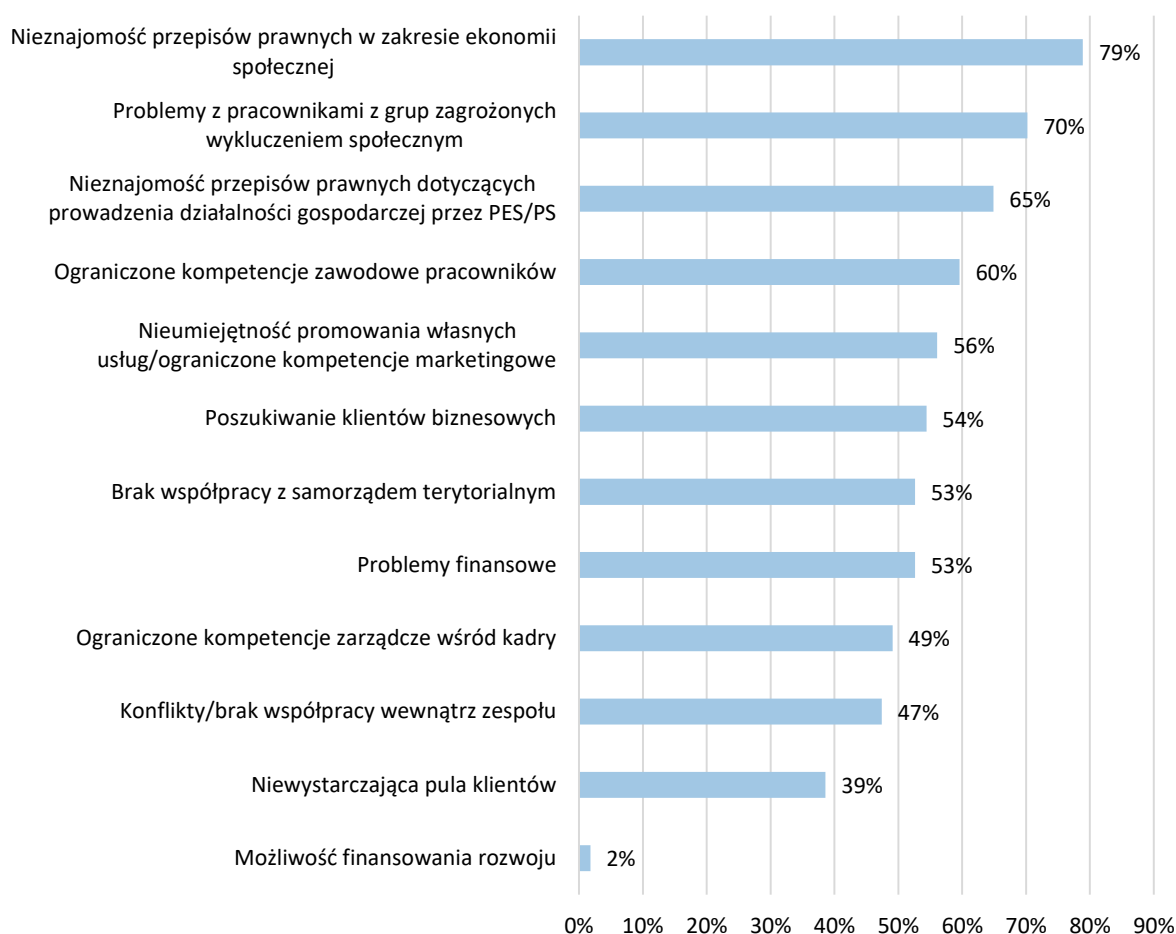
P11: Z jakimi potrzebami najczęściej zgłaszają się osoby czy PES/PS do Państwa OWES

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

Najczęściej wskazywanym problemem, z którym mierzą się PES/PS zgłaszające się do OWES, w opinii reprezentantów OWES jest nieznanomość przepisów prawnych w zakresie ekonomii społecznej (79%). Kolejną istotną barierą są trudności związane z pracą z osobami z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (70%), a także brak wiedzy prawnej dotyczącej prowadzenia działalności gospodarczej lub odpłatnej statutowej (65%).

Podmioty często zgłaszały również problemy z ograniczonymi kompetencjami zawodowymi pracowników (60%) oraz trudności w zakresie promocji i komunikowania swoich usług (56%). Również brak współpracy z samorządem terytorialnym był wskazywany stosunkowo często (53%). Problemy zarządcze i organizacyjne pojawiają się nieco rzadziej. Ograniczone kompetencje kadry zarządzającej wskazało 49% respondentów, a konflikty lub brak współpracy wewnątrz zespołu – 47%. Problemy finansowe rozpoznane były przez 53%. Wśród trudności rynkowych, stosunkowo często pojawiało się poszukiwanie klientów biznesowych (54%) oraz niewystarczająca pula klientów (39%). Kategoria „Możliwość finansowania rozwoju” była marginalna (2%).

Wykres 12. Najczęstsze trudności PES/PS zgłaszającymi się do OWES

P12: Z jakimi trudnościami najczęściej się mierzą podmioty (PES/PS), które zgłaszają się do OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

OWES doświadczają różnych trudności we współpracy z podmiotami zgłaszającymi się po wsparcie. W spontanicznych odpowiedziach udzielonych na pytanie otwarte najczęściej wskazywane były: braki kadrowe i kompetencyjne (28%), problemy biurowo-administracyjne (21%), problemy komunikacyjne i organizacyjne (19%) czy niska motywacja i zaangażowanie ze strony oczekujących wsparcia (16%).

Pod pojęciem „braki kadrowe i kompetencyjne” kryją się różnorodne trudności beneficjentów OWES, takie jak „brak kadry w obszarze zarządzania” oraz „niewystarczające kompetencje”, które utrudniają efektywną współpracę. Wskazywane są również „brak wiedzy dotyczącej prowadzenia PS”, „niskie umiejętności zarządcze i biznesowe”, „brak zmysłu biznesowego u klientów, przerasta ich sprawa rozliczeń i szukania pieniędzy na dłuższy okres „oraz niedostateczne kompetencje w obszarze administracji, co komplikuje codzienne funkcjonowanie i realizację zadań, np. pozyskiwanie środków czy sporządzanie wniosków. Dodatkowo pojawiają się problemy z „brakiem terminowości w dostarczaniu dokumentów”, „niską dyspozycyjnością” oraz „dużą rotacją pracowników”, konfliktami w grupie pracowników, a także trudności w „pozyskaniu [...] pracowników lub wolontariuszy”.

Natomiast, kwestie biurowo-administracyjne obejmują zarówno ogólną nadmiarowość procedur, jak i niejasność przepisów. Wskazywano m.in. na „biurowe problemy przy uzyskiwaniu przesłanek osób wykluczonych pod tworzenie miejsc pracy” oraz „brak standardów zaświadczeń potwierdzających status bezrobotnego”. Różnice interpretacyjne przepisów przez same PS/PES, a także

brak jednoznacznych decyzji na poziomie systemowym – np. w kwestii rozliczania stawek jednostkowych na tworzenie/utrzymanie miejsce pracy w PS – prowadzą do niepewności i opóźnień. Czas przesyłania dokumentacji się wydłuża, co zmusza OWES do „trzymania ręki na pulsie przy rozliczaniu dotacji”. Wśród wskazań pojawiają się również trudności związane z przetargami publicznymi – PS „nie są traktowane poważnie” i nie mają żadnych preferencji, mimo deklarowanej przez politykę publiczną inkluzywności. Równie problematyczne okazują się kwestie RODO czy bazy konkurencyjności. Całość dopełnia obraz, w którym nadmiar dokumentacji, krótkie terminy (np. „wymiany pracownika z grupy wykluczonych na innego w terminie 30 dni”) utrudniają funkcjonowanie PS.

Problemy formalne często łączą się z trudnościami komunikacyjnymi i organizacyjnymi. Brakuje płynności i systematyczności kontaktu pomiędzy OWES a podmiotami – wskazywano na „brak kontaktu, brak odpowiedzi na maile” oraz „nieterminowe dostarczanie dokumentów”. Pojawia się również problem niewiedzy i braku orientacji w możliwościach uzyskania wsparcia, a także roszczeniowej postawy części klientów. Jak zauważa jeden z respondentów, „część podmiotów jest bardziej roszczeniowa, bo są to PS”, a niektórzy odbiorcy mają „poczucie, że OWES ma coś za nich zrobić, a nie wspierać”. Oczekiwania ze strony beneficjentów, by „mieć wszystko podane na tacy”, skutecznie utrudniają sprawne zarządzanie OWES we współpracy z PS.

Badani przedstawiciele OWES spotykają się także z niską motywacją i zaangażowaniem ze strony PS i PES. Jak również z brakiem decyzyjności klientów („brak decyzji ze strony klientów co chcą robić”), a także z niechęcią do podejmowania działań na rzecz integracji społeczno-zawodowej. Respondenci zwracają uwagę na „niską motywację, brak kompetencji, niewywiązywanie się ze zobowiązań” oraz trudności w rekrutacji osób faktycznie gotowych do podjęcia pracy. Wskazywano, że „tu się rozmijamy w oczekiwaniach – podmioty uważają, że dotacja jest prosta, nie trzeba włożyć dużo pracy, a tak nie jest”. Pojawiają się także przypadki instrumentalnego traktowania systemu – „spotykamy się z naciągaczami na zasadzie: poszukam sobie słupów, a wy dajcie pieniądze”. Niska świadomość tego, że działalność PS powinna generować zysk na cele statutowe oraz nieznanomość treści podpisywanych umów tylko pogłębiają ten problem. Z perspektywy OWES pojawia się potrzeba głębszej diagnozy sytuacji klienta, zanim zostanie udzielone wsparcie.

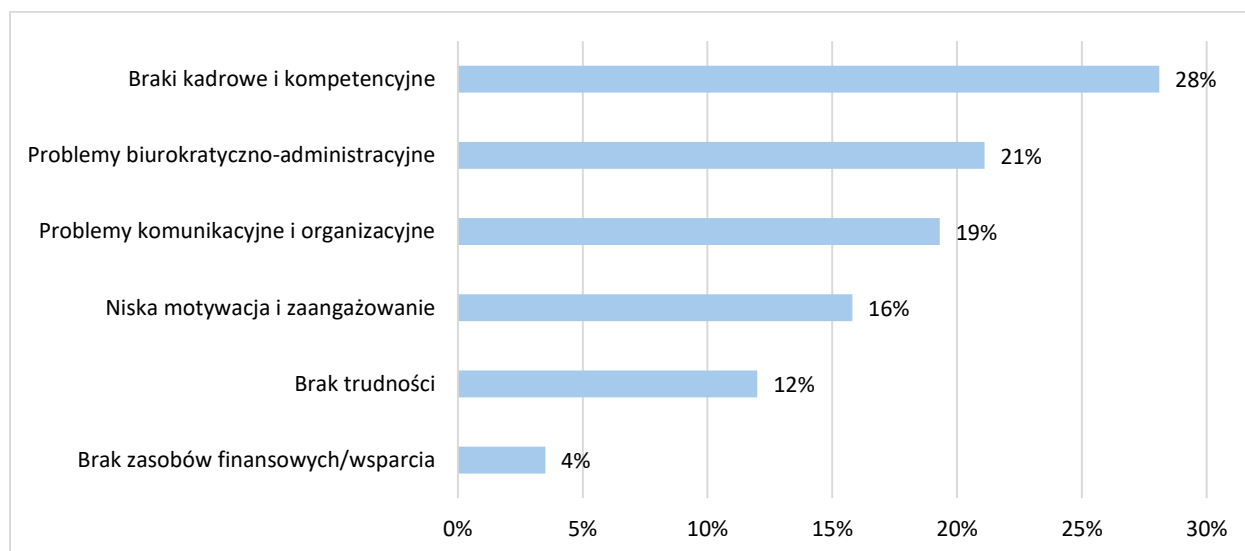
Dodatkowo, niedopasowanie terminów spotkań czy niestawianie się klientów na umówione wizyty dezorganizuje codzienną pracę zespołów doradczych. Trudności te są potęgowane przez ograniczony czas doradców – „zbyt duża liczba klientów i brak czasu w zakresie doradztwa biznesowego” to jeden z powracających głosów. Problematyczne okazuje się także to, że część klientów nie potrafi precyzyjnie zidentyfikować swoich trudności – co utrudnia zaprojektowanie adekwatnego wsparcia i buduje poczucie bezradności.

Na te trudności nakłada się kolejna bariera – brak zasobów finansowych OWES lub innego rodzaju wsparcia. Szczególnie dotkliwe jest to dla OWES funkcjonujących krótko na rynku. Jak zauważa jedna z osób: „nie dysponujemy żadnymi środkami poza naszą wiedzą, jesteśmy od września 2024 roku na rynku”. Nawet gdy akredytacja została przyznana, jej warunkowość oraz brak płynności finansowania budzą frustrację – „czekamy na pieniądze, a potrzeby są bardzo duże”. Trudności w pozyskiwaniu środków z innych źródeł oraz obciążenia związane z pisaniami i rozliczaniem dodatkowych projektów tylko pogłębiają ograniczenia. W efekcie OWES działają przy minimalnych zasobach, co utrudnia reagowanie na niestandardowe potrzeby klientów.

Według 12% badanych trudności we współpracy nie zaistniały. Ciekawym wydaje się fakt, że tylko 4% spośród badanych OWES jako trudności we współpracy z PES/PS wskazało ich brak zasobów finansowych i wsparcia.

Mając na uwadze, że respondenci odpowiadali na to pytanie bez proponowanych odpowiedzi, rozpoznane trudności wydają się być spójne dla wszystkich ośrodków wsparcia.

Wykres 13. Najczęstsze trudności we współpracy z osobami/ PS/ PES zgłaszającymi się po wsparcie OWES

P13: Jakie trudności najczęściej napotyka Państwo we współpracy z osobami/PS/PES zgłaszającymi się do Państwa o wsparcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

3.4. Zainteresowanie ofertą Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Analizując odpowiedzi dotyczące częstotliwości korzystania z poszczególnych kategorii usług oferowanych przez OWES, można zauważyć wyraźne zróżnicowanie w poziomie zainteresowania różnymi formami wsparcia. Najczęściej wykorzystywane usługi to przede wszystkim te związane z bezpośrednim wsparciem finansowym, doradztwem prawnym, księgowym oraz animacją lokalną. Przykładowo, aż 84% respondentów wskazało, że w ich opinii podmioty bardzo często korzystają z dotacji na utworzenie lub utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwie społecznym, a 74% bardzo często korzysta z doradztwa przy zakładaniu PES oraz ich rejestracji. Podobnie wysokie oceny uzyskały doradztwo w zakresie uzyskiwania statusu PS (63% wskazań na „bardzo często”) oraz animacja lokalna (61%).

Wyniki te znajdują potwierdzenie w ocenach samych PS – zdecydowana większość przedsiębiorstw społecznych rzeczywiście deklaruje korzystanie z najczęściej wskazywanych form wsparcia. Aż 91% PS korzystało z dotacji na utworzenie lub utrzymanie miejsc pracy, co potwierdza centralną rolę tego narzędzia w procesie wzmacniania potencjału zatrudnieniowego sektora. Równie wysoki odsetek, bo 89% PS, wskazuje na korzystanie z doradztwa przy zakładaniu i rejestracji podmiotów ekonomii społecznej. Nieco mniejszy, choć wciąż znaczący, odsetek respondentów (63%) deklaruje korzystanie

z doradztwa w zakresie uzyskiwania statusu PS. Z kolei z usług z zakresu animacji lokalnej skorzystało 71% PS – znacznie więcej niż deklarowały OWES.

Wysoką częstotliwość korzystania odnotowano także w przypadku doradztwa dotyczącego pozyskiwania środków zewnętrznych (54% wskazań na „bardzo często”) oraz doradztwa prawnego (53%). Usługi szkoleniowe, zwłaszcza dotyczące aspektów prawnych i finansowych funkcjonowania ekonomii społecznej, również cieszą się dużym zainteresowaniem – ponad 40% respondentów oceniło je jako wykorzystywane bardzo często.

Z kolei wykorzystanie usług takich jak pomoc w poszukiwaniu partnerów, wsparcie w budowaniu porozumień czy szkolenia dotyczące sieciowania i strategii marketingowej, oceniane są umiarkowanie – dominują odpowiedzi na poziomie „3” lub „4”, co oznacza średnią częstotliwość korzystania. Najbardziej wykorzystywane są natomiast wsparcie w poszukiwaniu i wdrażaniu innowacji (aż 23% wskazań na „2”) oraz szkolenia dotyczące tworzenia i wdrażania lokalnych strategii (19% wskazań na „OWES nie oferował tego typu wsparcia”).

Podsumowując, największym zainteresowaniem beneficjentów cieszą się usługi doradcze i szkoleniowe bezpośrednio związane z zakładaniem i prowadzeniem działalności w sferze ekonomii społecznej, pozyskiwaniem wsparcia finansowego oraz uzyskiwaniem statusu przedsiębiorstwa społecznego. Szczególnie często korzystano z doradztwa dotyczącego zakładania PES, pozyskiwania środków zewnętrznych, prowadzenia działalności statutowej oraz doradztwa prawnego, a także z dotacji OWES na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Z kolei usługi takie jak wsparcie w poszukiwaniu partnerów, innowacji czy pomoc przy zamówieniach publicznych cieszyły się umiarkowanym lub mniejszym zainteresowaniem. Stosunkowo najrzadziej wykorzystywano szkolenia związane z budowaniem sieci współpracy oraz tworzeniem lokalnych strategii, choć w wielu przypadkach ograniczone zainteresowanie mogło wynikać także z faktu, że OWES nie zawsze oferował wszystkie rodzaje wsparcia. Ogólnie rzecz biorąc, podmioty zgłaszały największe zapotrzebowanie na wsparcie praktyczne, operacyjne i finansowe, niezbędne do rozwoju lub formalizacji działalności w sektorze ekonomii społecznej.

Tabela 1. Ocena częstotliwości korzystania przez podmioty/osoby zgłaszające się po wsparcie z poszczególnej kategorii usług oferowanych przez OWES (1 – bardzo rzadko, 5 – bardzo często)

	1	2	3	4	5	suma 5 i 4 (b. często i często)	OWES nie oferował tego typu wsparcia
Doradztwo obejmujące zakładanie PES, w tym podmiotów reintegracyjnych oraz ich rejestrację	2%	0%	2%	21%	73%	94%	2%
Doradztwo obejmujące uzyskiwanie statusu PS	2%	2%	4%	29%	63%	92%	0%
Doradztwo obejmujące prowadzenie działalności statutowej PES	2%	2%	5%	49%	42%	91%	0%
Dotacji od OWES na utworzenie lub utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwie społecznym	4%	0%	5%	7%	84%	91%	0%
Wsparcie w opracowaniu biznesplanu	2%	3%	3%	25%	65%	90%	2%
Doradztwo obejmujące pozyskiwanie środków zewnętrznych na działalność PES/PS	4%	2%	11%	29%	54%	83%	0%
Szkolenie dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej i statutowej w obszarze ekonomii społecznej	2%	0%	11%	31%	51%	82%	5%
Wsparcie w opracowaniu indywidualnych planów reintegracyjnych	4%	0%	14%	22%	58%	80%	2%
Animacja lokalna	2%	0%	18%	19%	61%	80%	0%

Doradztwo w zakresie prawnym dla PES/PS dot. przepisów regulujących sferę ekonomii społecznej, prowadzenia działalności gospodarczej, podatków w działaniach PES, obowiązków pracodawców wobec pracownika	2%	0%	19%	26%	53%	79%	0%
Pomoc OWES przy uzyskaniu wsparcia finansowego ze źródeł zewnętrznych (z Powiatowego Urzędu Pracy, z PFRON, pożyczki dla podmiotów ekonomii społecznej)	2%	4%	14%	40%	36%	76%	4%
Szkolenie dotyczące aspektów prawnych funkcjonowania ekonomii społecznej (np. ustawy o samorządzie terytorialnym, ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawa o spółdzielniach socjalnych, ustawa Prawo zamówień publicznych z wyszczególnieniem klauzul społecznych)	2%	2%	14%	31%	42%	73%	9%
Szkolenie dotyczące powoływania PES z uwzględnieniem poszczególnych form prawnych	4%	2%	14%	17%	53%	70%	10%
Doradztwo w zakresie finansowym dla PES/PS m.in. pozyskiwanie źródeł finansowania działalności (w tym zwrotnych instrumentów finansowych, produktów finansowych), w tym dedykowanych dla PES/PS (np. w ramach Funduszu Pracy lub PFRON) oraz wsparcie w przygotowaniu wniosków	5%	5%	19%	32%	37%	69%	2%

Doradztwo w sprawie rozpoczynania działalności w zakresie świadczenia usług społecznych	2%	10%	16%	28%	40%	68%	4%
Szkolenie dotyczące aspektów finansowych i rachunkowych działalności w sferze ekonomii społecznej	2%	2%	16%	33%	35%	68%	12%
Doradztwo w przygotowaniu oferty realizacji usług społecznych	4%	14%	12%	45%	21%	66%	4%
Szkolenie dotyczące zarządzania organizacją, planowania strategicznego, poszukiwania i wdrażania innowacji, zarządzania finansowego (z uwzględnieniem zwrotnych i bezzwrotnych mechanizmów), zarządzanie zasobami ludzkimi	4%	9%	14%	33%	33%	66%	7%
Szkolenie dotyczące tworzenia biznesplanów	2%	0%	21%	26%	39%	65%	12%
Szkolenie dotyczące działań reintegracyjnych PES/PS	4%	5%	12%	38%	25%	63%	16%
Doradztwo w zakresie księgowo-podatkowym dla PES/PS m.in. rachunkowość, zobowiązania finansowe związane z prowadzoną działalnością, księgowość, płace i pochodne, ubezpieczenia społeczne	2%	5%	26%	30%	33%	63%	4%
Szkolenie dotyczące uzyskiwania statusu przedsiębiorstwa społecznego (PS)	2%	5%	14%	26%	37%	63%	16%
Doradztwo obejmujące rozwijanie współpracy (sieciowanie) PES/PS	4%	7%	24%	35%	26%	61%	4%

Doradztwo w zakresie marketingowym dla PES/PS m.in. planowanie marketingowe i działań promocyjnych, wypracowanie i wdrażanie standardów obsługi klienta przez PES, polityka kształtowania cen i optymalizacji kosztów	7%	8%	23%	30%	30%	60%	2%
Wsparcie dla lokalnych liderów/animatorów	2%	2%	26%	24%	35%	59%	11%
Doradztwo w zakresie osobowym dla PES/PS m.in. zarządzanie organizacją, pracownikami i konfliktem w zespole	2%	5%	35%	30%	23%	53%	5%
Szkolenie dotyczące świadczenia usług społecznych przez PES/PS	2%	9%	21%	31%	19%	50%	18%
Doradztwo branżowe, związane z przedmiotem prowadzonej przez PES działalności gospodarczej lub statutowej odpłatnej	7%	12%	30%	38%	9%	47%	4%
Szkolenia dotyczące rozwoju kompetencji związanych z pracą z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym	5%	9%	23%	31%	14%	45%	18%
Szkolenie dotyczące tworzenia strategii marketingowej	2%	7%	30%	17%	25%	42%	19%
Doradztwo z zakresie zarządzania, monitorowania i ewaluacji realizacji usług społecznych	11%	19%	23%	28%	14%	42%	5%
Szkolenia dotyczące sieciowania/partnerstw (budowanie szerokich powiązań kooperacyjnych w ramach partnerstw, sieci	5%	9%	26%	24%	11%	35%	25%

współpracy lokalnych podmiotów w celu rozwoju PS)							
Pomoc w opracowaniu i składaniu ofert w ramach zamówień publicznych przez PS	7%	23%	31%	19%	16%	35%	4%
Pomoc w poszukiwaniu partnerów, identyfikacji nisz rynkowych, przygotowaniu danych i ofert	5%	14%	41%	26%	9%	35%	5%
Wsparcie w budowaniu porozumień pomiędzy podmiotami zatrudnienia socjalnego (CIS/KIS) i PS w celu wsparcia ich beneficjentów np. w formie zatrudnienia, zakupu produktów/usług	9%	9%	40%	17%	16%	33%	9%
Wsparcie w poszukiwaniu i wdrażaniu innowacji przez PES/PS	12%	23%	31%	18%	11%	29%	5%
Szkolenie dotyczące tworzenia i wdrażania lokalnych strategii	9%	9%	29%	16%	12%	28%	25%

P14: Jak często z poszczególnej kategorii usług oferowanych przez OWES korzystają podmioty/osoby zgłaszające się po wsparcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

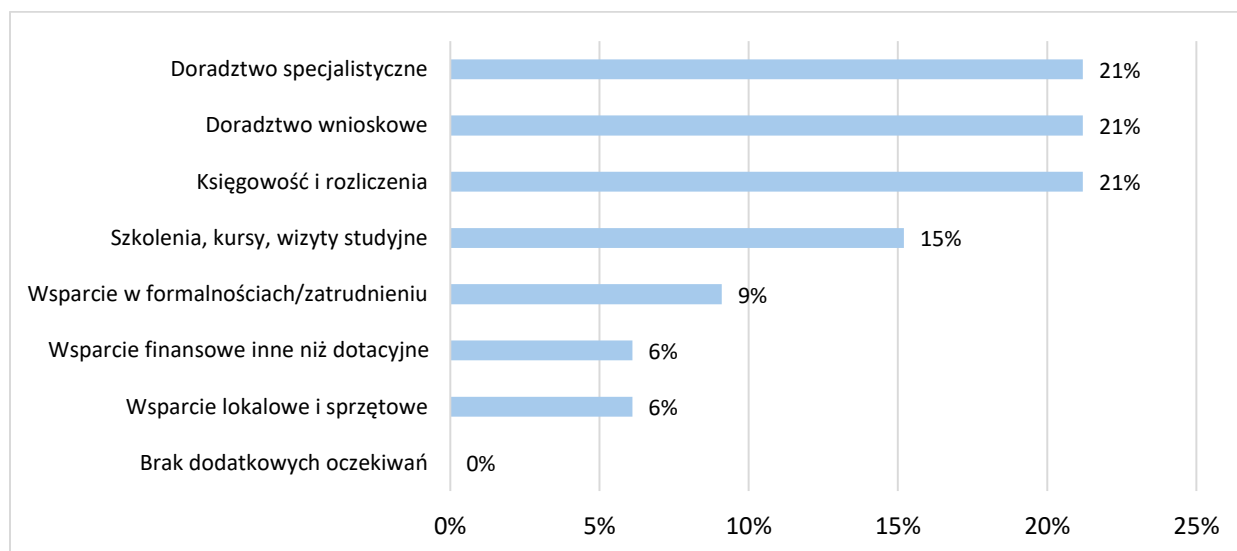
3.5. Potencjalne obszary rozwoju Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Odpowiedzi udzielone przez respondentów w pytaniu otwartym (Wykres 14) wskazują na to, że wszystkie osoby i podmioty zgłaszające się do OWES oczekują dodatkowego wsparcia wykraczającego poza standardową ofertę – żadna z wyszczególnionych grup nie wskazała odpowiedzi „brak dodatkowych oczekiwań”.

Osoby i podmioty zgłaszające się do OWES po wsparcie oczekują rozszerzenia oferty w trzech głównych obszarach (każdy uzyskał po 21% wskazań). Po pierwsze, w zakresie księgowości i rozliczeń, gdzie pojawiają się potrzeby dotyczące „prowadzenia rozliczeń finansowo-księgowych” (w tym również oczekiwanie prowadzenia księgowości przez OWES dla beneficjenta), a także wsparcia w postaci funduszy na usługi księgowe. Po drugie, w obszarze doradztwa wnioskowego, gdzie beneficjenci oczekują pomocy przy „pisaniu projektów społecznych”, „pomocy przy pisaniu wniosków do konkursów zewnętrznych” oraz wsparcia w „pozyskiwaniu innych środków zewnętrznych” i „małych grantów”. Wreszcie, po trzecie, w zakresie doradztwa specjalistycznego pojawia się zapotrzebowanie na „doradztwo prawne i marketingowe”, „mentoring”, „wsparcie analityka finansowego” oraz „więcej wsparcia prawnego niż my możemy zaoferować”. Respondenci podkreślają także potrzebę wsparcia w obszarze „pozyskiwania środków”, „rozwoju działalności” i podnoszenia „profesjonalizmu” przedsiębiorstw społecznych.

Dodatkowe szkolenia, kursy i wizyty studyjne ze strony OWES cieszyły się zainteresowaniem zdaniem 15% badanych przedstawicieli OWES. Rzadziej zgłaszane, ale nadal istotne, były potrzeby dotyczące wsparcia lokalowego i sprzętowego (6%) oraz formy finansowania inne niż dotacje (6%).

Wykres 14. Oczekiwana dodatkowa oferta wsparcia ze strony OWES

P15: Czy osoby lub podmioty, które zgłaszają się do OWES po wsparcie oczekują dodatkowej oferty poza tą dostępną w OWES?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

Sami przedstawiciele OWES również widzieli potrzebę poszerzenia ich działań, aby móc jak najbardziej efektywnie wspierać PES i PS. Wśród zgłaszanych potrzeb w pytaniu otwartym na temat dodatkowych form wsparcia dla PES/PS (Wykres 15) dominowały kwestie związane z księgowością i rozliczeniami (23%). Podkreślano konieczność oferowania „usług księgowych” czy „prowadzenia księgowości przez

OWES”, a także wskazywano, że przy OWES „powinny być komórki rozliczeniowo-finansowe za drobną odpłatnością”, co pokazuje zapotrzebowanie na stałe, praktyczne wsparcie finansowe i prawne.

W zakresie szkoleń i rozwoju kompetencji (16%) postulowano, aby położyć „większy nacisk na podnoszenie kompetencji celem utrzymania miejsc pracy” oraz organizować „więcej szkoleń zawodowych w momencie zatrudnienia”. Zwrócono także uwagę na potrzebę ciągłego wsparcia menedżerskiego, np. w formie „akademii menadżerów” czy doradztwa specjalistycznego w szerszym zakresie.

Ważną kategorią było także wsparcie dla podmiotów i grup inicjatywnych (10%) – postulowano umożliwienie korzystania z „mikrograntów np. 5000 zł”, które pomogłyby grupom inicjatywnym w organizacji pierwszych działań. Wskazywano również na potrzebę działań edukacyjnych skierowanych do jednostek samorządu terytorialnego, aby „wysłuchały i zrozumiały”, jak ekonomia społeczna może wpływać na rozwój gminy.

W obszarze wsparcia finansowego i inwestycyjnego (13%) pojawiły się postulaty dotyczące wprowadzenia „voucherów na indywidualne usługi”, przywrócenia „pakietów rozwojowych” oraz stworzenia bardziej dostępnych instrumentów finansowych, jak „pożyczki preferencyjne” czy środki na zakup i adaptację nieruchomości. Zwrócono uwagę, że środki inwestycyjne powinny być dostępne także bez konieczności tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla spółdzielni socjalnych.

Jeśli chodzi o wsparcie psychologiczne i miękkie formy wsparcia (10%), sygnalizowano potrzebę zadbania o „relacje międzyludzkie” oraz zapewnienia dostępu do psychologa, podkreślając, że „są ludzie, którzy potrzebują takiej pomocy doraźnej” w ramach procesów reintegracyjnych.

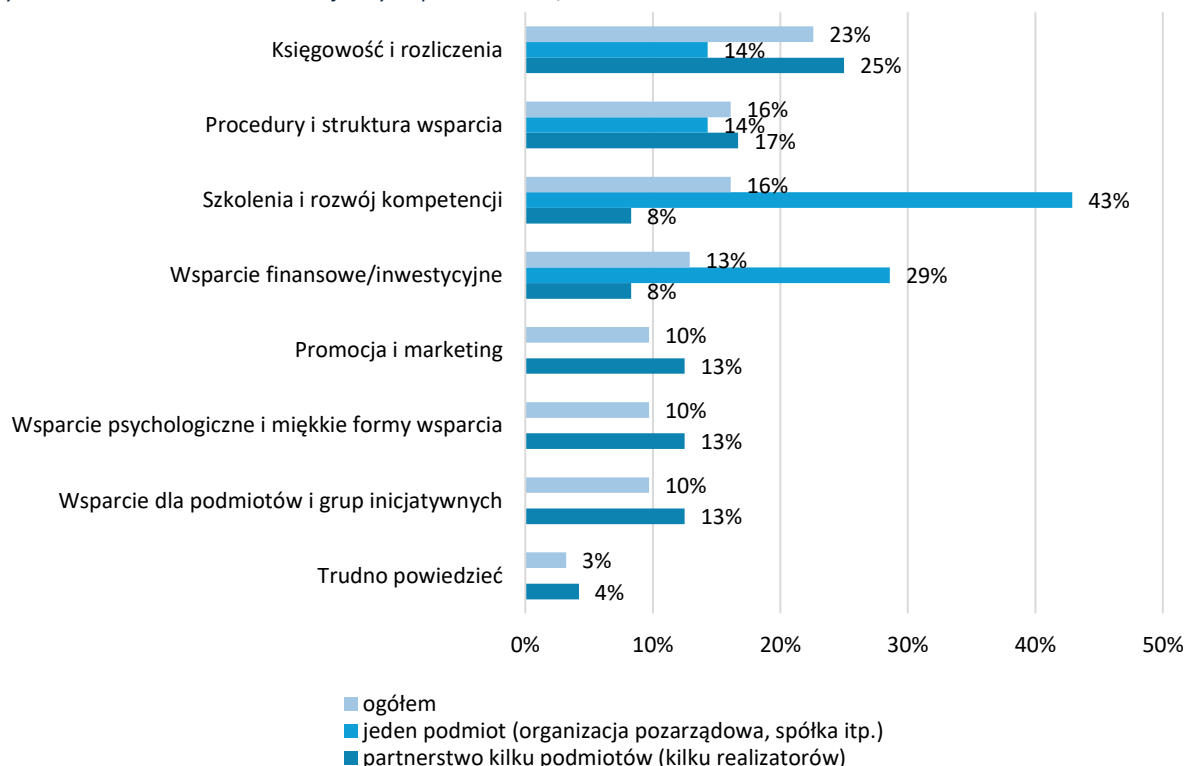
W kontekście promocji i marketingu (10%) postulowano szersze wsparcie w tym obszarze, w tym „możliwość tworzenia strategii” i korzystania z profesjonalnych narzędzi promocyjnych oraz rozwijanie roli „menedżera sprzedaży” wspierającego PES/PS.

Wreszcie, w kategorii procedur i struktury wsparcia (16%) wskazywano na potrzebę „ujednoczenia procedur przy pozyskiwaniu statusu PS”, niewprowadzania ograniczeń w zakresie wsparcia doradczego i szkoleniowego względem finansowego oraz umożliwienia OWES większej elastyczności w dostosowywaniu oferty, także w kontekście „nowych technologii” i rozwijania usług społecznych.

OWES prowadzone przez jeden podmiot zdecydowanie częściej dostrzegają potrzebę rozszerzenia oferty o szkolenia i rozwój kompetencji (43%) oraz wsparcie finansowe i inwestycyjne (29%), co może świadczyć o ich większym zapotrzebowaniu na konkretne i strukturalne formy rozwoju. Z kolei OWES funkcjonujące w modelu partnerstwa rzadziej wskazują na potrzebę nowych form wsparcia, ale częściej niż jednostkowe podmioty zwracają uwagę na kwestie związane z księgowością i rozliczeniami (25%), procedurami i strukturą wsparcia (17%) oraz różne formy wsparcia inicjatyw i grup (po 13%). Sugeruje to, że partnerstwa mogą mieć lepszy dostęp do zasobów szkoleniowych i finansowych, ale jednocześnie borykają się z bardziej złożonymi procesami organizacyjnymi i rozliczeniowymi.

Podsumowując, największe potrzeby i trudności, zdaniem badanych przedstawicieli OWES, dotyczą kwestii formalnych i organizacyjnych, podczas gdy wsparcie merytoryczne i promocyjne jest relatywnie mniej oczekiwane. Analiza danych wskazuje na konieczność wzmocnienia wsparcia w zakresie księgowości, procedur oraz szkoleń, zwłaszcza dla jednopodmiotowo prowadzonych OWES, aby usprawnić ich funkcjonowanie i zmniejszyć bariery rozwojowe.

Wykres 15. Oczekiwane dodatkowe formy wsparcia dla PES/PS

P16: Czy uważają Państwo, że należałoby włączyć jakieś dodatkowe formy wsparcia PES/PS do Państwa oferty, aby móc je jeszcze efektywniej wspierać?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

3.6. Przepisy prawne ograniczające działanie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Ekonomia społeczna w Polsce, wspierana przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, odgrywa istotną rolę w integracji społecznej i rozwoju lokalnym, co podkreślają dokumenty strategiczne takie jak Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Działalność OWES regulowana jest m.in. przez ustawę z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2024 r. poz. 113, z późn. zm.), a standardy ich funkcjonowania mają zapewnić wysoką jakość wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Niniejsza analiza ma na celu zidentyfikowanie potencjalnych barier prawnych i regulacyjnych, które mogą ograniczać efektywność wsparcia OWES dla PES/PS.

W opinii badanych udzielanych w ramach pytania otwartego ankiety, poszczególne funkcjonujące przepisy rzeczywiście ograniczają efektywność wsparcia OWES wobec podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych. Wśród najczęściej wskazywanych barier znalazły się przede wszystkim biurokracja, która została wymieniona przez 19% ogółu respondentów, a szczególnie często przez przedstawicieli partnerstw (24%). Nadmierna liczba przepisów znacząco utrudnia realizację procedur wsparcia, co staje się szczególnie problematyczne dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, dla których „papierologia to ogromny problem”. Choć OWES radzą sobie z wymaganiami formalnymi, to dla beneficjentów rozbudowana biurokracja oraz brak wsparcia w postaci dodatkowych dotacji stanowią realną barierę. Problemem pozostaje także konieczność ciągłej „aktualizacji list grup docelowych wsparcia finansowego” oraz trudności wynikające z procedur w instytucjach takich jak PUP.

Istotnym ograniczeniem jest także niespójność przepisów (14% ogółem) m.in. dotyczących „podwójnego finansowanie z KPO i środków OWES”. Dynamiczne zmiany w przepisach, zwłaszcza dotyczących nowo tworzonej instytucji jak CUS, obniżają skuteczność działań OWES, gdyż JST często nie są dostatecznie przygotowane. Rozbieżności w interpretacji przepisów oraz praktyki rozliczania dotacji prowadzą do niepewności i trudności w realizacji zadań. Pojawiają się też obawy, że dążenie do ograniczenia błędów po stronie PS może prowadzić do nadmiernego monitorowania ich działań. Wśród przedstawicieli OWES wyrażana jest również potrzeba ujednolicenia zasad m.in. dotyczących stawek jednostkowych na utworzenie lub utrzymanie miejsca pracy w PS – tak, aby wszystkie ośrodki funkcjonowały na równych warunkach: „powinna być taka sama zasada, żeby wszystkie OWES dostawały to samo”. Najpewniej badanym przedstawicielom OWES chodziło o sytuację, w której spełnienie wymogu utrzymania miejsca pracy przez 12 miesięcy pozwala na rozliczenie we wniosku o płatność stawki jednostkowej na utworzenie miejsca pracy w PS i stawki jednostkowej na utrzymanie miejsca pracy w PS, co oznacza, że OWES nie ma obowiązku szczegółowego kontrolowania sposobu wydatkowania wsparcia (np. kontroli faktur potwierdzających zakup wyposażenia, które zostało zaplanowane w biznesplanie). Natomiast w niektórych regionach pojawiają się informacje, że kontrole, które są prowadzone w OWES (np. przez IP) wymagają wglądu w powyższe dokumenty.

Na potrzebę zmian przepisów dotyczących wsparcia finansowego wskazało 17 % podmiotów. Uwagi te dotyczyły oczekiwanej zmiany polegającej na wprowadzeniu obowiązkowej refundacji składek przez PUP, jak również na poszerzeniu możliwości wsparcia finansowego PS. Ryzykiem dla OWES jest także możliwość wstecznego cofnięcia przez Urząd Wojewódzki statusu PS: „kontrole Urzędu Wojewódzkiego w PS są zagrożeniem, że podmiot może utracić status z datą wsteczną, możliwość utraty statusu już po otrzymaniu dotacji z OWES”.

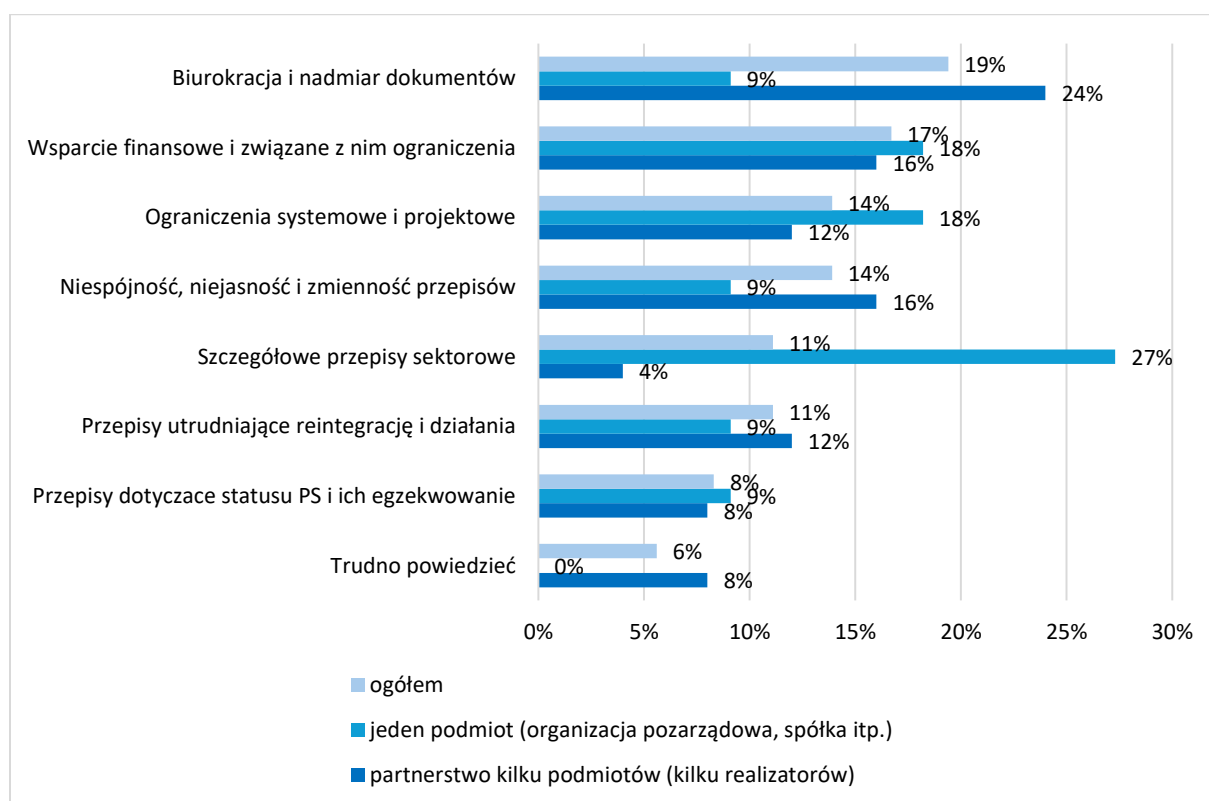
System wsparcia OWES zdaniem badanych jest zbyt sztywny (ograniczenia systemowe i projektowe – 14%), głównie przez fakt, że „działamy na podstawie projektów unijnych i nie dają one możliwości manewrowania”. Ograniczenia wynikające z zapisów konkursowych oraz wytycznych OWES powodują brak elastyczności w reagowaniu na rzeczywiste potrzeby PS, a regulacje narzucające określone proporcje finansowania dodatkowo komplikują skuteczne wsparcie. Problemem dla OWES jest także „brak zabezpieczenia i samej dotacji (OWES powinien być ubezpieczony)”, „brak odpowiedzialności prawnofinansowej, że oni się nie rozliczają, brak gwarancji rządowej/samorządowej dającej nam ochronę”. Formalnie wsparcie finansowe udzielane przez OWES musi być obowiązkowo zabezpieczone przez PS. Możliwe formy zabezpieczenia są różne, natomiast jedną z najbardziej bezpiecznych jest poręczenie udzielone przez fundusz poręczeniowy. Tego typu funduszy w Polsce wg PS i OWES brakuje. Drugą kwestią związaną z ryzykiem dla OWES jest obowiązek zwrotu dotacji przez OWES, w sytuacji, gdy PS nie spełni warunków umowy o przyznanie wsparcia finansowego. OWES ma w tej sytuacji obowiązek zwrotu przyznanych PS środków z odsetkami (nie ma mechanizmu, który dopuszczałby jakiś % środków, których nie trzeba zwracać).

11% badanych OWES wskazało na potrzebę zmiany przepisów „utrudniających działania reintegracyjne i realizację zadań”. W ramach tej kategorii badani wskazali na „konieczność rozbudowanych sprawozdań i dokumentowania planów reintegracyjnych”, „zasady przyznawania wsparcia na finansowanie działań reintegracyjnych, kwestia utrzymania wszystkich miejsc pracy (trwałość utrzymania miejsc pracy i podmiotów)”. Postulowano również rozszerzenie katalogu wsparcia na integrację zawodowo-społeczną.

Wskazywano także na problemy w sektorowych regulacjach (11%), takich jak zamówienia publiczne czy stosowanie klauzul społecznych, które wciąż są niedopracowane. Konieczność aktualizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych również stanowią przeszkody, podobnie jak wymagania dotyczące rozszczeleń rynkowych dla PES, które w wielu przypadkach są nieadekwatne do możliwości podmiotów ekonomii społecznej.

Przepisy unijne i krajowe również są postrzegane jako bariera, odpowiednio przez 11% i 8% ogółu badanych. Warto zauważyć, że w przypadku działania w pojedynkę, szczegółowe wytyczne oraz ograniczenia formalne są wskazywane częściej niż w partnerstwach. Wyniki te pokazują, że zarówno złożoność przepisów, jak i nadmierna biurokracja oraz niespójność regulacji mogą stanowić istotne przeszkody w efektywnym wsparciu PES i PS przez OWES.

Wykres 16. Przepisy ograniczające efektywność wsparcia OWES wobec PES/PS

P17: Czy jakieś obecnie funkcjonujące przepisy ograniczają efektywność wsparcia OWES wobec PES/PS?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI, N=57

4. Wnioski

Ośrodki wsparcia najczęściej współpracują z instytucjami wskazanymi w Standardach Działania wyznaczonych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Najrzadziej podejmują nowe inicjatywy partnerskie z PFRON i organizacjami parasolowymi. W strukturach partnerskich OWES widać jednak większy potencjał do rozwijania kooperacji z PFRON, podczas gdy OWES jednopodmiotowe chętniej nawiązywałyby relacje z lokalnymi instytucjami – np. starostwami czy urzędami pracy – oraz częściej akcentują potrzebę zacieśnienia działań z instytucjami reintegracyjnymi.

OWES wysoko oceniają poziom satysfakcji swoich klientów ze świadczonych usług. Szczególnie pozytywnie widzą rolę swojej kompetentnej, życzliwej kadry. Wierzą, że beneficjenci ich usług są

również zadowoleni z pozostałych obszarów działalności OWES, choć pojawia się tu pole do poprawy. Choć OWES oceniają swoją działalność z własnej perspektywy, ich pozytywne opinie znajdują potwierdzenie w ocenach PS. Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych wysoko oceniają kompetencje, zaangażowanie oraz otwartość zespołów OWES. Podkreślają, że kadra ośrodków nie tylko dysponuje specjalistyczną wiedzą, ale również chętnie ją udostępnia.

Najczęściej zgłaszane potrzeby klientów OWES dotyczą wsparcia finansowego oraz pomocy w uzyskaniu statusu przedsiębiorstwa społecznego – co wskazuje, że na początkowym etapie działalności kluczowe są kwestie formalno-organizacyjne i finansowe. Dopiero w dalszej kolejności pojawiają się potrzeby kompetencyjne i rozwojowe. Wsparcie OWES najczęściej dotyczy więc uporządkowania podstaw działania, budowania kompetencji i – na kolejnym etapie – działań specjalistycznych.

W opinii OWES wiele podmiotów poszukujących wsparcia nie posiada podstawowej wiedzy o ekonomii społecznej, przepisach prawa czy formalnościach związanych z prowadzeniem działalności o tym charakterze. Prawdopodobne jest, że beneficjenci traktują OWES jako pierwszy punkt kontaktu i źródło wiedzy. Oprócz luk w przygotowaniu teoretycznym, dużym wyzwaniem są też braki kompetencyjne w obszarze marketingu, nawiązywania kontaktów biznesowych czy planowania działań. Istotną barierą pozostaje również nadmierna biurokracja – niejednoznaczność przepisów oraz ich różne interpretacje znacząco utrudniają efektywne udzielanie wsparcia.

Najbardziej oczekiwanym i potrzebnym wsparciem pozostaje wsparcie finansowe oraz pomoc w zakresie rozliczeń i dokumentacji. Wysoko oceniane są również działania animacyjne, co jest zgodnie z rolą systemową OWES, które są zobowiązane do wspierania nie tylko już istniejących PES, ale także inicjowania nowych przedsięwzięć i wzmacniania kapitału społecznego w lokalnych środowiskach⁹.

OWES wielopodmiotowe, dzięki szerszemu zapleczu kadrowemu i organizacyjnemu, wydają się lepiej przygotowane do realizacji specjalistycznych czy wieloaspektowych zadań oraz podejmowania większej liczby projektów.

⁹ <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/co-robimy/akredytacja-i-status-owes/standardy-owes/> [28.04.2025 r.]